: — M :
A : : P:

J.-W. Lelièvre

In hoc Volumine

Rolandi Galli cantus. v. Traj. ad Rhen. 1708.

— Antiquitates Hebraeorum Ultraj. F. 1708.

— Religio Mohammedica. Ultraj. v. 1705.

Desiderii Pacii Stricturae in Fr. Spanhemium. 1676.

Amicus ad amicum, de eodem. 1676.

F. W.

HADRIANI RELANDI
ORATIO

De galli cantu Hierosolymis audito

Habita publice

In Academia Trajectina

A. D. XXVI Martii M D CCIX.

Quum magistratu Academico abiret.

TRAJECTI ad RHENUM,

M DCC XVIII.

In

HADRIANI RELANDI

V. C.

ORATIONEM

de

galli cantu Hierosolymis audito

EPIGRAMMA

FRANCISCI HESSELII.

QUum Petrum audiret multa & praeclara minantem
Christus oliviferi nixus ad ora jugi:
Ter me, siqua fides vero est, hac nocte, priusquam
Bis cecinit gallus, nosse negabis; ait.
Bis gallo, ut fuerat praedictum, deinde canente
Ter Petrus captum nosse negavit herum.
Ne factum inludat Solymarum interprete legum
Nutriri vetitus gallus in urbe sacra;
Relandus varia praesignis ab arte procurat,
Relandus purae relligionis amans.
Dumque peroratur magna bona caussa corona,
Flos Trajectini dexter adest populi.
Ut juvat ora suis spectare faventia linguis
Flexanimo cari tracta lepore mei!
Scilicet augescunt sub Maecenatibus artes,
Quas alit in docto pectore laudis amor;
Quas alit haud frustra procerum sapientia mitis,
Et tentata modis gratia Pieriis.

Illustres & praepotentes populi Trajectini ordines, electi, equites, magistratus.

Nobilissimi atque amplissimi viri, consules & senatores, Academiae nostrae curatores.

Celeberrimi professores, collegae plurimum honorandi.

Reverendi admodum verbi divini interpretes.

Eruditissimi omnium artium & scientiarum doctores.

Vosque ornatissimi juvenes, qui hoc studiorum domicilium incolitis.

HADRIANI RELANDI
ORATIO
De galli cantu Hierosolymis audito.

QUietem non capit animus sciendi cupidus, sed quo plura investigat & consequitur, plura superesse comperit. Frustra speratur tranquilla post rerum cognitionem voluptas, quae finem studio sapientiae faciat, & incredibilem hunc ardorem restinguat. Decurrat in hoc stadio qui volet, enitatur & contendat, meta fatali quasi manu retroacta, & conspecta semper eminus, spem omnem accedendi praecidet. Ne una quidem res est, cujus naturam penitus habemus perspectam (usque eo crassis omnia circumfunduntur tenebris) & si vel hoc ipsum generi humano datum fuisset, singuli dies nihilominus nova argumenta suppeditarent, in quibus cum fructu occuparemur. Non hic in immensam adeo rerum cognoscendarum copiam, quam unusquisque, qui modo rationis est particeps, animadvertere potest, vos mentem volo intendere; sed in illa duntaxat quae

ab hominibus indoctis & a ſtudio literarum alienis, licet ante oculos poſita, negligi & pro nihilo putari ſolent, ſapientiae tamen ſtudioſis amplam materiam meditandi ſuggerunt. Quot ſtirpes & herbae aut tritae pedibus aut a praetereuntibus contemtae hominum generi ſalutares compertae ſunt, poſtquam earum vires innotuerunt? Quamvis in coelo novum ſidus appareat, ſi nullo inſolito fulgore oculos percellit, non animadvertetur ab homine, qui ſtellarum ſitum atque ordinem ignorat; ſed illos, qui curſus aſtrorum dimetari ſolent, & in ortus eorum obitusque inquirere, occupatos tenebit atque impeditos. Eaedem nives in virum peritum rerum naturalium ac imperitum decidunt, ita tamen ut ille de admirabili partium conformatione & figura parum ſit ſollicitus, de qua non immerito acutiſſimi philoſophi laborant. Qui ad veterum ſcriptorum monumenta animum adpellit, quo acriori judicio valet, & majori imbutus eſt rerum ſcientia, plura inveniet, in quibus haeret, quaeque diligentius ponderat, interea dum alii nihil in iis involutum eſſe aut occultum, ſed aperta omnia & manifeſta, exiſtimant. Quod ſi ad divina oracula nos conferamus, in illis quoque abdita multa & recondita deprehendemus, quae a pleriſque neglecta, quod ver-

verba in recessu nihil habere viderentur & sine ullis salebris fluere, aliorum tamen industriam exercere poterunt. Plane, quemadmodum homines oculorum usu destituti per loca periculosa sine metu feruntur, quae si conspicere possent & discrimen, in quod adducuntur, animadvertere, suspensos eos merito tenerent & retardarent.

Luculenter ea, quae a me dicta sunt, confirmari intelligetis, auditores, si mecum oculos conjiciatis in illam historiae sacrae partem, quae, quum Petrus se nosse sospitatorem generis humani Jesum perjure negasset, gallum cecinisse tradit, quo audito egressus foras uberibus lacrymis commissam culpam deflevit. Multi sacrum codicem & legerunt & commentariis illustrarunt, quibus id nec mirandum adeo nec animadversione dignum videbatur, galli cantum Hierosolymis auditum fuisse. Et, nisi vehementer fallor, etiam inter vos, qui me verba facientem auditis, reperiuntur, quorum mentibus eadem opinio insidet, nihil hic magnopere attendendum aut notandum esse. Conabor tamen efficere, ut intelligatis scrupulum haud exiguum in iis residere, de quo enucleatius dicere & palam facere, ubi haereat, deinde evellere, constitui. Qua opera & lux aliqua inferetur sacris tabulis, &

veritas rerum iis contentarum adverſus Chriſtiani nominis hoſtes firmabitur. Nec à diſciplina, quam auctoritate publica doceo, hoc argumentum alienum eſt, nec ab hoc ipſo inaugurationis ritu, quo faſces Academicos ei viro traditurus ſum, qui artes Apollinis & Aeſculapii, quibus gallus ſacer eſſe dicitur, in hac Academia profitetur.

Urbem Hieroſolymam prae univerſo terrarum orbe a ſummo numine deſtinatam olim cultui Levitico ac ſolemnibus populi Judaici ceremoniis fuiſſe, & ſingulari ſanctitate praeditam, res eſt notiſſima: unde nomen urbis ſanctae, & Cadytis, ut nonnullis viſum eſt, ei adhaeſit. Hujus ſanctitatis quum multa eaque clariſſima indicia extent in ſacris monumentis, minutatim ſingula perſecuti ſunt Hebraeorum doctores, quibus urbs Hieroſolymitana ante alias eminuit. Solent haec ad decem capita referre, e quibus primum eſt, domos in hac urbe non vendi ea lege, ut ſi intra anni ſpatium redemtae non ſint, emtori ſtabilis & certa permaneat earum poſſeſſio. Qua de re lex a Deo ſcita legitur in capite Levitici quinto & vigeſimo. Alterum, non teneri eam lege de afferenda vitula ad expiandam caedem, incerto auctore patratam. Tertium, exemtam illam eſſe e numero civitatum, quae impulſu

alio-

aliorum ad cultum falſi numinis aut imaginum deduci poſſunt, & deductae exſcindi debent mandato Dei, in capite tertio & decimo Deuteronomii. Quartum, domos ejus non infici lepra illa contagioſa, quae ipſos lapides & parietes aedium invadere in Palaeſtina ſolebat. Quintum, illic non porrigi ex aedibus trabes vel Meniana, quae alii vocabulo projectorum nuncupant, ne qui ſub iis in platea ambulant ex cadaveribus ſub terra latentibus, aut particula eorum, immunditiem contrahant, ſi ſuperne trabs ſpeciem tectæ porticus aut tabernaculi faciat, quum unumquemque pollui lex Divina doceat, qui in eodem tabernaculo cum cadavere verſatur. Sextum, non inveniri in illa ſtercoris & ſordium acervos, e quibus beſtiae ſerpentes & immundae gignuntur, quarum contactu cibos & homines inquinari lege Dei ſancitum eſt. Septimum, nullas illic exſtrui fornaces calci parandae deſtinatas. Octavum, hortos ibi nullos eſſe, qui cum ſtercorari debeant, animalia immunda progignunt. Nonum, ad quod attendere vos volo, quum ad quaeſtionem, quae nunc in manibus eſt, maxime faciat, nullos in ea gallos nutriri; cui decimum addunt, mortuum eo die quo ex hac vita migravit, urbe eſſe efferendum.

Videtis, opinor, auditores, nodum hic esse difficilem, qui expediri meretur. Etenim, si Hierosolymis galli non fuere, ne terram pedibus dissipantes immunda animalia eruant & res sanctas contaminent, quomodo Petrus gallum cantantem ibi audivisse dicitur? Sunt, qui putant nullo negotio hanc difficultatem tolli, si dixerint falsum esse quod Judaei tradunt legem olim latam fuisse de gallis in urbe Hierosolymitana non alendis; & hoc ipsum ex corpore Talmudico infirmari ac dilui posse, in quo nonnulla his contraria inveniri perhibent. Quippe in eo legitur gallum, qui rostrum puero in caput infixerat, lapidibus obrutum fuisse Hierosolymis: quod legem a Deo latam de interficiendo bove, qui plagam mortiferam alicui inflixit, non de bubus tantum, sed de quibusvis bestiis nocentibus, intelligi debere doctorum Judaïcorum sententia sit. Quum vero in eodem loco, quo vulnus acceptum erat aut caedes commissa, reus plecti debuerit, sequitur Hierosolymis peractam fuisse caedem, ubi sumtum de eo supplicium fuit. Hierosolymis ergo, dicunt, fuere galli, qui & vulnerare illic hominem & morte mulctari potuere. Equidem demonstrari hic non video culpam a gallo Hierosolymis commissam fuisse, licet illic poenam subierit, quia sen-

ſententia de bove, atque ita etiam de gallo puniendo, non quovis loco ferri potuit; ſed illo ſolum, in quo conſiderent & de cauſis cognoſcerent judices tres & viginti, uti in codice de Synedriis traditur. Quod ſi itaque fingamus in loco aliquo non longe ab Hieroſolymis, ubi non niſi triumvirorum conſeſſus erat, qui de re pecuniaria ſolum & minoris momenti judices erant, vulnus puero a gallo inflictum fuiſſe, debuit ad alium locum & majus tribunal deferri, ubi trium & viginti judicum conſeſſus erat, qualis ſine dubio Hieroſolymis fuit; ubi non modo Synedrium magnum conſedit ſeptuaginta virorum, ſed duplex concilium virorum trium & viginti, unum in monte templi quem vocant, alterum ad oſtium atrii. Non ergo inde ſequitur eum gallum Hieroſolymis fuiſſe nutritum. Quod etſi illud in ipſa urbe a gallo commiſſum fateremur, necdum tamen inde efficeretur, eum ibi paſtum, ſed tantummodo eo delatum fuiſſe, quod varias ob cauſas potuiſſe fieri mox docebimus.

Sed acrius telum eſt, quod in nos intendunt, depromtum ex iis verbis pandectarum Judaicarum, quae in enarratione rituum ſacrorum in templo Hieroſolymitano ſervatorum cantum galli memorant, quo audito ſe unusquisque quotidie ad opus accingebat.

 Plane,

Plane, dicunt, atque aperte in codice Tamid appellato doctores Hebraeorum loquuntur, olim eum ſacerdotem, qui ab altari exteriori cineres removeret, ſe laviſſe ante adventum praefecti: hunc vero ſummo mane januam pulſaſſe illius conclavis, in quo ſacerdotes eo die ſacris operaturi ſomnum capiebant, eumque non ſemper eadem hora venire ſolitum, ſed nonnunquam ad cantum galli, aliquando ante vel poſt. In eandem ſententiam in codice Joma traditur: ſingulis diebus cineres ex altari amovebant ad cantum galli, vel ocyus paulo, aut tardius. Verum die expiationis anniverſariae, a media nocte, tribus autem feſtis maxime ſolemnibus, paſchate ſcilicet, pentecoſte & feſto tabernaculorum, a prima noctis vigilia. Nec inſtabat galli cantus, quin atrium refertum eſſet turba Iſraelitarum. Denique in codice Succa legitur, quum feſti dies, aut noctes verius, tabernaculorum agerentur, ſacerdotes duos ſtetiſſe in porta ſuperiore, qua ex atrio Iſraelitarum ad atrium mulierum deſcenditur & ad cantum galli tubas inflaſſe.

Ex his patere arbitrantur falli doctores Hebraeos & ſibi adverſari, qui nullos omnino gallos Hieroſolymis nutritos fuiſſe affirmant, quum ex ipſis eorum ſcriptis doceri

poſſit

possit quotidie galli cantum fuisse auditum ante exordium cultus sacri in templo peragendi. Commenti etiam fuere, quum Talmudicos dissentire de vi vocum קרא הגבר animadverterent, & alii eas per cantum galli, alii per clamorem viri explicarent, nescio quem gallum sacrum, in templo nutritum, cujus hunc usum fuisse volunt, ut cantu suo indicium instantis aurorae faceret, & sacerdotes officii sui admoneret. Ego vero nunquam mihi persuadere potui pulcherrimum illum sacrorum ordinem, qui tanta cum diligentia observabatur, a re tam lubrica & incerta, ac galli cantus est, fuisse suspensum. Quid enim, si contingeret gallum non cecinisse, ideone nec sacerdotes nec Levitas tempore legitimo sacris operatos credemus? Prohibent praecepta patrum Hebraeorum, qui curiosius quam in tabulis Mosaïcis jussum erat, singulas partes functionum sacrarum ordinarunt, ne vel minima perturbatio locum habere posset, & decore, uti ipsis quidem videbatur, omnia peragerentur. Ex illorum decreto, primo quidem post lustratum a sacerdotibus atrium unus ex iis, sortitione facta designatus, cineres tollebat ab altari exteriori; in quo postquam suo loco dispositae essent lignorum strues ad alendos ignes, sortes iterum per capita ductae tre-

de-

decim viros indicabant, qui in mactatione & oblatione agni occuparentur. Mox ubi ſpeculator plagam coeli orientalem luce perfundi clamaret agno ex conclavi deducto, eidem ad apertionem portae magnae, quae in ſanctum ita dictum patefaciebat aditum, jugulum incidebatur. Deinde ſacerdotes duo in ſanctum ingreſſi cineres ab altari interiori removebant, & purgabant quinque lampades. Tum membra agni ad clivum delata & ſale conſperſa deponebant, ut tertium & quartum ductis ſortibus intelligerent, quis thus atque odores incenderet, & quis membra victimae a clivo ad ſummum altare deferret. Quibus peractis incendebantur odores, lampades duae reliquae lychnuchi purgabantur & agni membra in altari conflagrabant. Denique fertum holocauſto illi congruum, & cruſtula pontificis maximi offerebantur, adjuncto vini libamento. Quae cum ita ſe habeant, quis credat Judaeorum doctores in horum omnium tempore atque ordine definiendo tam curioſos voluiſſe initium horum ſacrorum ab audita voce galli alicujus, qua nihil eſt incertius, ducendum fuiſſe?

Quam ergo, dicetis, illa verba, quae paulo ante recitata ſunt, habent ſententiam, in quibus aperte mentio cantus galli fit? Du-

plici

plici modo ad illa reſponderi poteſt. Primo, voci Hebraeae גבר, quae Latine reddita gallum ſignificat, etiam hanc vim ſubeſſe, ut virum notare poſſit. Et profecto inter ipſos Hebraeorum doctores inveniuntur, qui omnibus illis locis, quae commemoravimus, ea verba non per cantum galli, ſed clamorem viri exprimenda eſſe contendunt. In ipſa Gemara, ut pateat hanc opinionem novam non eſſe aut recentem, haec verba קרא הגבר explanari videmus per illa כרז כרוזא *clamavit praeco.* Sic ut putent virum aliquem fuiſſe, qui id habuerit muneris, ut voce ſua admoneret ſacerdotes appropinquantis aurorae, quique fortaſſis etiam a ſimilitudine quadam, quae illi hac parte cum gallo erat, galli nomen invenerit. Firmat hanc ſententiam praefectum portis atrii aperiendis nomine בן גבר, *filii galli* eſſe nuncupatum, uti liquet ex codice, in quo agitur de ſiclis.

Mihi tamen, ut verum fatear, non placet haec reſponſio. Quamvis enim inficiari non poſſim vocem גבר virum quandoque ſignificare, non tamen arbitror in iis, quae a me ſtatim ex Talmude prolata ſunt, hanc notionem illi eſſe ſubjectam. Si enim clamor viri intelligendus eſt, qui certo tempore mane audiebatur, quidni dicunt initium ſacrorum factum eſſe, aut praefectum ad

con-

conclave, in quo ſacerdotes erant, adveniſſe, ſimul ac vocem illius viri audiverant, uti de agno iidem ſcriptores prodiderunt, ſtatim ac vox ſpeculatoris ברקאי *Lucet* audita fuerat, agnum ex conclavi agnorum fuiſſe delatum, eundemque ſtatim ac templi fores crepuerant, jugulatum fuiſſe? Cur dicere malunt vel paulo ante clamorem viri vel paulo poſt, nonnunquam ocyus, aliquando tardius id contigiſſe? Quod tam dubio temporis intervallo circumſcribi non debuiſſet, ſi ad vocem hominis iſti negotio praefecti fuiſſet dirigendum. Praeterea memoratur quidem vox Gabinii praeconis גביני כרוז, quae longiſſime fuit exaudita, & negari non poteſt aliquem in templo praeconem fuiſſe & praefectum temporibus, ſed illum indicari his verbis קרא הגבר nondum liquet. Imo ſi illum indicare voluiſſet ſcriptor codicis Tamid, quidni eum capite primo nominatim Gabinium praeconem appellaſſet, uti capite tertio. Non enim uni tantum, ſed omnibus nomen Gabinii tribuunt. Sic nihil fuiſſet in dictis lubricum, nihil ambiguum. Cur iis verbis utitur, quae aeque de cantu galli quam de clamore viri intelligi poſſunt? Quid? quod in codice Tamid, in quo accurate ratio ſacrorum quotidianorum traditur, nulla formu-

mu-

mulae, qua praeconem ufum volunt, mentio fiat. Nec enim is fpeculator, qui mane fimulatque lucebat, voce ברקאי ejus rei indicium dabat, hoc verbo facerdotes & Levitas ad opus fuum excitaffe dici poteft, quum facerdotes diu ante illum clamorem in officio fuo jam verfarentur. Denique (fateor) in ipfa Gemara codicis Joma quidam fapientes haec ipfa verba קרא הגבר ad clamorem viri referunt, qui mane ante ortum aurorae hac formula ufus fuerit, Sacerdotes ad opus veftrum, Levitae ad fuggeftum, Ifraelitae ad ftationem. Sed quum ibidem aliorum fententiae in diverfa abeant, qui ea de cantu galli intelligenda arbitrentur, licebit mihi illorum amplecti fententiam, quam fimillimam veri cenfeo. Nec, fi vel maxime concedam praefectum temporibus ea formula mane uti folitum, fequitur ilico verba Hebraea, de quibus difputamus, ad vocem illius praefecti fpectare. Imo, quum plerumque de cantu galli a Judaeis ufurpari foleant, nulla neceffitas nos cogit, neglecta vi verborum ufitata ac trita aliam minus cognitam & idoneam iis attribuere.

Quandoquidem ergo illa verba, quae in duas partes accipi poffunt, per clamorem viri Latine non bene reddi contendimus, reftat, ut dicamus per cantum galli ea verti opor-

oportere : non quidem in eam ſententiam ac ſi neceſſe fuiſſet ſingularis cujuſdam galli vocem exaudiri, antequam ſacerdotes ad munus ſuum ſe conferrent, ſed quatenus tempus illud deſignant, quod & nos gallicinium appellamus & Graeci ἀλεκτρυόνων ᾀδόντων. Ita ſolent Hebraei iis ipſis verbis uti cum in conſuetudine ſcribendi, tum ſermocinandi. Quod verba ſuperius allata ex Miſna Joma firmant, ubi cantus galli, media nox, & prima noctis vigilia, tanquam partes noctis recenſentur, quemadmodum & in Gemara Hieroſ. codicis Peſachim * קרות הגבר *gallicinium*. In Gemara Hieroſ. Codicis Kilaim † narratur, quum celeberrimi doctoris R. Judae, quo neque ſapientior quiſquam neque ſanctior illa aetate vixiſſe creditur, funus elatum fuit, perturbato naturae ordine diem uſque eo productum fuiſſe virtute Divina, ut ſole occidente gallus canere inciperet, ubi eadem verba Hebraea leguntur. In Babylonico codice Joma ‡ diſſuadetur iter ſuſceptum ante cantum galli קודם קריאת הגבר, quo loco & ſecundus (cujus Marcus quoque meminit) (¶) & tertius cantus diſtincte commemorantur, quos diverſis temporum intervallis galli edunt

* 37. 4. † 32. 2. ‡ 21. 1.
¶ *cap.* 14. *comm.* 30.

edunt; quo modo & Theocritus * de cantu gallorum tertio ſcripſit

Ὄρνιθες τρίτον ἄρτι τὸν ἔσχατον ὄρθρον ἄειδον.

Adeoque exiſtimamus, quum Hebraei tradunt praefectum ad ſacerdotes acceſſiſſe circa cantum galli, aut inſtante galli cantu atrium ab Iſraelitis completum fuiſſe, tempus inter mediam noctem & auroram indicari, nec inde colligi poſſe gallorum cantum ibi auditum fuiſſe. Quid enim? An mihi dicere non licebit, etiamſi ne unus quidem in hac urbe gallus aleretur, rem aliquam accidiſſe ſub vel ad cantum galli: quibus verbis Horatius uſus eſt initio ſermonis primi & Juvenalis ſatyra IX. In eandem ſententiam ſcriptum eſt libro tertio Hasmonaeorum, † Ἄρτι δὲ ἀλεκτρύων ἐκέκραγεν ὄρθριος. Quod non de cantu galli cujuſdam ſingularis, ſed de gallicinii tempore intelligendum eſſe res ipſa declarat. Eleganter gallum ὄρθριον appellat. Scilicet veteres ὄρθρον praecedere auroram dicebant, uti teſtatur Phrynichus in ecloga dictionum Atticarum. Quamvis enim multos ſcribat ſua aetate nomine ὄρθρου nuncupare tempus, quod ortum ſolis proxime antecedit & priſci ἕω ſive auroram appellabant, vult tamen vocabulum ὄρθρος illi tempori aptiſſime tribui, quod ante

* *idyllio* 24. † *Cap.* 5. 15.

lucem ipſamque adeo auroram labitur, quo lucernae lumen adhibere neceſſe eſt. Unde & Theocrito gallus ὄρθριος dicitur multo elegantius quam ἠῷος; non enim ante ſolis modo, verum etiam aurorae & lucis ortum galli canunt, ſilentio noctis, ut ait Ennius: quapropter olim Nocti ſacra fiebant gallo, & uti Ἠὼς ſive aurora nuntia ſolis eſſe fertur, ὄρθρος nuncia aurorae. Idem obſervatum cernimus in hoc diſticho Theognidis

Ἑσπερίη δ' ἔξειμι, καὶ ὀρθρίη αὖτις ἔσειμι
Ἦμος ἀλεκτρυόνων φθόγγος ἐγειρομένων.

Diſtinxit etiam accurate gallicinii tempus ſacer ſcriptor Marcus, Neſcitis, inquit, quando dominus domus veniat, ſero, an media nocte, an galli cantu ἢ ἀλεκτοροφωνίας, vel mane, πρωΐ: ubi gallicinium inter noctis medium & auroram interponitur. Quae quidem ex Cenſorini libro de die natali illuſtrantur, ubi haec leguntur; *Tempus, quod nocti mediae proximum eſt*, *vocatur* de media nocte: *ſequitur* gallicinium, *cum galli canere incipiunt. Dein* conticinium, *cum conticuerunt. Tunc* ante lucem *& ſic* diluculum, *cum ſole nondum orto jam lucet.*

Apparet itaque ex verbis doctorum Talmudicorum probari liquido non poſſe gallos Hieroſolymis educatos fuiſſe, nec aliquid inde inferri, quod veritatem illius ſententiae labe-

labefactet, gallos ibi pascere non licuisse. Sunt tamen alii, qui existimant se falsi arguere posse doctores Hebraeorum ex his ipsis verbis historiae Euangelicae, in quibus illustrandis versamur. Manifestum est, inquiunt, nullam fidem habendam esse patribus Talmudicis, quum gallos Hierosolymis fuisse negant. Contrarium enim docet historia mortis Christi & aperte indicat Petrum illic gallum cantantem audivisse. Et vel hoc unum sufficere arbitrantur non solum ad imminuendam, verum etiam ad evertendam funditus auctoritatem omnium illarum rerum, quae veluti ab antiquissimis temporibus ductae tum in Misna tum Gemara a Judaeis traduntur. Ego autem in longe alia opinione versor, & quamvis nec possim nec velim patrocinium suscipere illius disciplinae, quam sermonibus velut per manus traditam ferunt, & omnium legum, quas doctores Hebraei specioso antiquitatis velo obtendunt; iniquum tamen esse puto illis res suas narrantibus eam fidem recusare, quam scriptoribus Graecis & Romanis habemus, si quae ab iis traduntur nec rationi nec certissimis aliorum, eorumque plurium scriptorum, testimoniis adversa sint. Quamobrem, si quod illi narrant de gallis, hos videlicet alere in urbe Hierosolymitana interdictum

fuiſſe, conciliari poſſit cum ſcriptis novi foederis, quid cauſae eſt quo minus credi debeat, eos vere id prodidiſſe? Tentemus ergo & diſquiramus, an haec ſecum ita pugnent, uti prima ſpecie apparet.

Legitur in Euangelio Matthaei Petrum, qui Hieroſolymis erat, audiviſſe gallum canentem. Ipſe gallus Hieroſolymis fuiſſe non legitur. Potuit vox galli extra Hieroſolymas edita ad ipſam urbem, & aures Petri deferri. Situs urbis Hieroſolymitanae, quae diverſis montibus inſidebat, non parum huc facit: quum loca excelſa voces miſſas recipiant, quae plana praeterlabuntur; & ipſum noctis tempus, quo ſonos multo longius propagari quam interdiu novimus. Ne jam de ventis loquar, qui cantum galli clarius & fortius ad aures Petri deferentes, multum augere vim ſoni & provehere potuerunt. Certe memoriae proditum eſt in Sicilia audiri poſſe voces gallorum, qui in Italia canunt, licet fretum Siculum interjectum ſit. Ita ſcribit Silius Italicus; *

Ex illo ſervans rapidus devortia Nereus
Saevo dividuos conjungi pernegat aeſtu.
Sed ſpatium, quod diſſociat conſortia terrae,
Latratus fama eſt (ſic arcta intervenit unda)
Et matutinos volucrum transmittere cantus.

Volu-

* *lib.* XIV.

Volucrum nomine gallos intellexisse Silium tuto creditur, quum Graeci eos ὄρνιθας, Latini aves, vulgo nuncupare soleant. Quod siquis minores aves hic indicari contendat, utique cantus gallorum, qui magis canori sunt, aeque percipi poterat. Plinius quoque* eo loco, quo de Bosphoro agit Asiam ab Europa dividente, tradit *alitum cantus canumque latratus invicem audiri: vocis etiam humanae commercia, inter duos orbes manente colloquio, nisi cum id ipsum auferunt venti.* Idem hodie de Constantinopoli narrant, illic gallos in Asia canentes audiri. Quod si cives Constantinopolitani in urbe sua gallos in opposito Asiae litore, a quo intermedio mari disjungitur, cantantes audire possint, uti fertur, minime mirum nobis videri debet Petrum Hierosolymis gallum extra urbem canentem audivisse. Quacunque enim in regione urbis aedes pontificis maximi Cajaphae fuisse credantur, propiores certe fuerunt moenibus urbis, quam Asia Constantinopoli. Quod si in monte Zion eo loco fuerint sitae, quo eas collocat diligentissimus investigator antiquitatis Judaicae Villalpandus, qui triginta annos describendo templo & urbi Hierosolymitanae impendit,

 vix

* *lib.* VI. *c.* I.

vix tribus ſtadiis a turri Hippico, ipſisque muris civitatis abfuerunt.

Dici etiam poteſt legem de non nutriendis in urbe gallis latam eſſe ſolis Judaeis. Id res ipſa & finis legis declarat. Data fuit, ne in urbe, ubi ſancta quae vocant levia, portio ſcilicet ex ſacrificiis ſalutaribus privatis, agnus paſchalis, decima animantium, decimae ſecundae & fructus plantae quadriennis comedi ab Iſraelitis debuerunt, contactu reptilium, quorum partes galli gallinacei ex terra unguibus eruere poſſent, contaminarentur. Itaque quod in urbe Hieroſolymitana Iſraelitis erat interdictum, id ipſum per univerſam terram ſanctam prohibitum erat ſacerdotibus: quod non in metropoli ſolum, ſed per omnem terram Iſraeliticam liceret ſacerdotibus primitias frugum, quas Hebraei תרומות vocant, comedere. Quamobrem, etiamſi Judaeis non liceret gallos Hieroſolymis alere, quid hoc ad Romanos, quibus eo tempore Judaei parebant? Metus non erat, ſi vel Pilatus vel alius quispiam Romanorum gallos in cavea incluſos aleret, inde cibos ſacros Judaeorum immunditiem contracturos. Quum enim ipſi tam ſollicite caverint, ne ingreſſi in praetorium Pilati polluerentur, inepti videlicet futuri ad

ad comedenda ſacra, multo magis cenſendi ſunt cibos ſacros conſervare a polutione immunes potuiſſe. Nec profecto credibile eſt (licet de Antiocho rege Aſiae conſtet eum vetuiſſe Hieroſolymis alere animantia Judaeis interdicta) procuratorem Pilatum, cujus mores longiſſime recedebant ab illius Antiochi, quique Judaeis ſigna militaria & effigiem Caeſaris in urbe ferre nolentibus, mortem minari auſus fuit, nec aerario ſacro manus abſtinuit, aliosque Romanos, qui cum ipſo Hieroſolymis degebant, voluiſſe gallorum uſu abſtinere in Judaeorum gratiam, & his gulae deliciis menſam ſuam privare. Quod ut exemplo quodam, a re non multum diſſimili petito, illuſtremus; porcos quidem alere Iſraelitis omnibus erat interdictum terram ſanctam inhabitantibus. Leguntur tamen Gadareni, qui partem hujus regionis incolebant, ſues paviſſe, in Euangelio Matthaei * At qui illi? non Judaei, ſed gentes, uti ex ſcriptis Joſephi liquet. Quemadmodum itaque contra decretum ſenatus Judaïci in terra ſancta porci nutriti ſunt, ita quoque galli Hieroſolymis.

Quod ſi a moribus domeſticis Romanorum ad diſciplinam augurum nos transferamus,

* *cap*. 8.

mus, inde quoque aliquid peti poteſt, quod huic materiae lucem foeneratur. Romani bellicam rem adminiſtrari niſi auſpicato noluerunt. Quapropter illi, qui ad provincias mittebantur, ſolebant, ut ubique auſpiciis uti poſſent, pullos ſecum ferre caveae incluſos. E quibus quum captanda erant auguria, oblata pultis offa, & illi qui in auſpicium adhibetur ita imperante eo qui auſpicatur. *Dicito ſi ſilentium eſſe videbitur*, nec ſuſpicit, nec circumſpicit: ſtatim reſpondet, *ſilentium eſſe videri.* Tum ille; *dicito, ſi paſcuntur. Paſcuntur.* Quod ſi offa cecidiſſet ex ore pulli tum auſpicanti tripudium ſoliſtimum nunciabant, uti legere eſt apud Ciceronem libro ſecundo de Divinatione. Si itaque Pilatus hunc morem ſecutus pullos Hieroſolymis auſpiciorum cauſa nutrivit, quidni aliquem ex iis audire Petrus canentem potuit?

Verum nihil opus eſt de Romanis id ſuſpicari, & illis gallorum educationem in urbe ſancta contra praecepta Judaeorum attribuere. Ea erat conditio perditorum illorum temporum, ut hi ipſi inter Judaeos, quorum erat leges patrias & conſuetudines tueri, reges nimirum, pontifices maximi, & ſenatores, qui plerumque haec magna nomina nundinaban-

bantur, eas turpiter neglexerint. Scilicet illi, qui contra Dei ipsius voluntatem in homines rerum omnium rudes, sceleratos, nec ex legitima stirpe profectos pontificatum conferebant, qui circos & amphitheatra ad cursus & venationes in illa urbe, quam summum numen prae omnibus totius universi civitatibus suo cultui sacraverat, erigebant; qui incestis conjugiis & libidinibus se inquinabant, quibus denique nihil unquam nefas erat, dummodo potentiam aut opes consequerentur, illi (quis credat?) legem de non alendis in urbe gallinaceis sanctius observarunt?

Praeterea verba legis ipsius prohibent duntaxat gallos alere, non vendere nec comedere. Quid si ergo dicamus hunc quoque gallum ex illorum numero fuisse, qui venditi, ut mensae iis exstruantur, Hierosolymas delati erant, & ea nocte, quae illi suprema fuit, vocem edidisse, uti consueverat. Liquet etiam ex iis quae modo diximus, non venire in dubium, an galli aliquando Hierosolymis fuerint; id enim ipsi Judaei fatentur, quum lapidibus obrutum illum narrant, qui puerum necaverat. Fateor hanc rem fuisse singularem, nec quae quotidie contingit. Scio tamen quod tunc

contigit, alio quoque tempore ob diverſas cauſas, quas enumerare neceſſe non eſt, contingere potuiſſe. Nec omnes rerum eventus & caſus a ſcriptoribus illorum temporum memoriae ſunt proditi: quod ſi praeſtitum fuiſſet, fortaſſe in hoc ipſo argumento, in quo verſamur, non laboraremus.

Denique ſilentio praetereundum non eſt, ſuſpicari aliquem poſſe hanc legem de non nutriendis in urbe gallis, poſt id tempus latam fuiſſe, quo Chriſtus captus eſt, & Petrus gallum canentem audivit. Spectabat illa unice ad conſervandam puritatem ciborum. Docemur autem in ſacris literis Judaeos temporibus illis, quibus ſoſpitator noſter in his terris vixit, maxime ſtudioſos fuiſſe munditiei, & praecipuam partem cultus divini in ea poſuiſſe. Quaecunque etiam de hac re in Talmude decreta extant, doctoribus illis accepta feruntur, qui non multo ante templi ſecundi excidium vixerunt: quamvis non ignorem ea Judaeos ab ultima uſque antiquitate repetere, & illos quorum nomina legum tituli praeferunt non ut auctores, ſed teſtes laudare. Videntur ergo tunc ſtudio ſingulari in id incubuiſſe, ut pura ab impuris ſollicite ſecernerent & ea ſciſcerent, quae ad ſervandam puritatem

tem locorum, hominum, vestium, atque ciborum conferre existimabant. Praecipue autem huic rei operam dabant Pharisaei, quorum secta non ita diu ante Christi aetatem orta, paulatim majora incrementa cepit, duce inprimis Hillele amplissimi concilii Hierosolymitani praeside, qui Christo vivente hoc munus obibat, donec universum fere populum superstitione sua infecit. Adeoque posset illa lex de gallis non alendis serius esse lata, quam Christus mortem oppetiit; & si hoc modo tempora distinguamus, scriptores sacri & magistri Hebraeorum pugnantia non fuissent locuti.

Ex quibus omnibus illud perspicuum est, auditores, plus una via veritatem historiae Euangelicae in tuto collocari, nec ullam necessitatem nos cogere, ut legem Judaïcam de gallis in metropoli Palaestinae non educandis suspectae fidei habeamus. Nihil amplius, ut opinor, desideratis, postquam docuimus in Talmude galli quidem mentionem fieri, Hierosolymis puniti, quem tamen illic altum fuisse probari nequit: gallum sacrum, qui cantu suo sacerdotes ad operas excitaverit, figmentum esse; nec viro cuidam, eodem cum gallo nomine dicto, id tribuendum videri, sed tempus

gal-

gallicinii per cantum galli in Talmude memoratum innui : nihilominus gallum extra Hierofolymas canentem in urbe audiri potuiffe, & eam fuiffe conditionem illorum temporum, ut varii modi concipi queant, quibus etiam intra urbem galli exiftere vel ali a Romanis, aut ab ipfis Judaeis, leges patrias negligentibus, potuerint.

Erunt fortaffe, quibus haec minuta videbuntur, nec tanti momenti, ut multum operae & curae in iis indagandis collocetur. Erunt qui fua intereffe non putabunt, utrum galli cecinerint Hierofolymis, nec ne. Illi tamen velim attendant, nihil habendum effe pro re minuta aut indigna, ad quam animum noftrum adhibeamus, quae ad illuftrationem facri codicis facit. Minima, quae in eo continentur, fumma cum fapientia & certo confilio confignata funt, & quum ne minimus quidem apex ex eo periturus fit, in ipfo illo veftigia divinitatis rimari & pium & decorum eft. Quod nimis minutum Deo vifum non fuit, qui nobis id revelavit, nobis minutum nimis videri non debet, quam ut illud fcrutemur. Quemadmodum in hoc mundo, quem incolimus, minima quaeque tum animalcula tum alia, licet vulgo neglecta, fi penitius introfpician-

ciantur, latiſſimum meditandi campum & novum quaſi mundum noſtrae menti aperiunt, & ſummi opificis immenſam ſapientiam arguunt, nihilo minus vel magis etiam, quam illa majori mole praedita, quae ſenſu ab omnibus percipiuntur; ita in ſacris tabulis, in quibus nihil fruſtra ſcriptum invenitur, minima quaeque nos ducunt ad eximios illos fines, Dei gloriam & noſtram in communione Dei ſalutem. Atque eo quidem diligentius nos in iis rimandis verſari oportet, quo frequentius homines impii ſacrarum tabularum auctoritatem & divinam originem labefactare conantur admotis iſtiusmodi machinis. Scilicet in eo perverſi ſui ingenii vires exercent (quae peſſima hujus ſaeculi labes eſt) ut in ſacro codice aliquid ſcriptum videatur, quod veritati adverſum eſt. Adeoque ſi conſenſu ſcriptorum quorundam profanorum rem firmari deprehendant, quae in libris ſacris aliter traditur, hos eſſe corruptos clamant. Quod ſi in uno loco contigit, ad plura, ut hoc pacto omnia reddantur incerta, extendi poſſe affirmant, atque ita ſat magnum impietati ſuae praeſidium ſe nactos exiſtimant. Eſt ergo non utile ſolum, ſed maxime neceſſarium, ſacra oracula contra nefarios ſcele-

le-

leratorum hominum impetus tueri, & ostendere nuspiam ea repugnare testimoniis scriptorum probatae fidei, ut omnis vel minimus aditus iis obstruatur, per quem hanc arcem invadant & Palladio rei Christianae potiantur. Vidimus nostra aetate in urbem, quae undique contra hostem externum satis munita videbatur, per angustos meatus cloacae publicae, a nullo fere animadversae, certe neglectae militem irrupisse. Quamobrem cavere nos decet, quantum efficere & consequi possumus, ac diligenter circumspicere, ne socordia nostra & ignavia simile quidpiam nobis eveniat.

Ego quidem omnem animi contentionem adhibebo, nec dimittam istam curam: sed quemadmodum mihi hactenus in illustrando codice sacro & antiquitatibus eo facientibus plurimum studii fuit & temporis, ita porro horas meas eidem occupationi, Deo volente, consecrabo. Nec leviter vos me currentem incitatis, & animos mihi additis, nobilissimi atque amplissimi consules & senatores, Academiae hujus curatores, qui me singulari benevolentia prosequimini; cujus hic ipse dies certissimum testimonium exhibet. Placuit vobis mihi hoc anno Academiam vestram regendam commit-

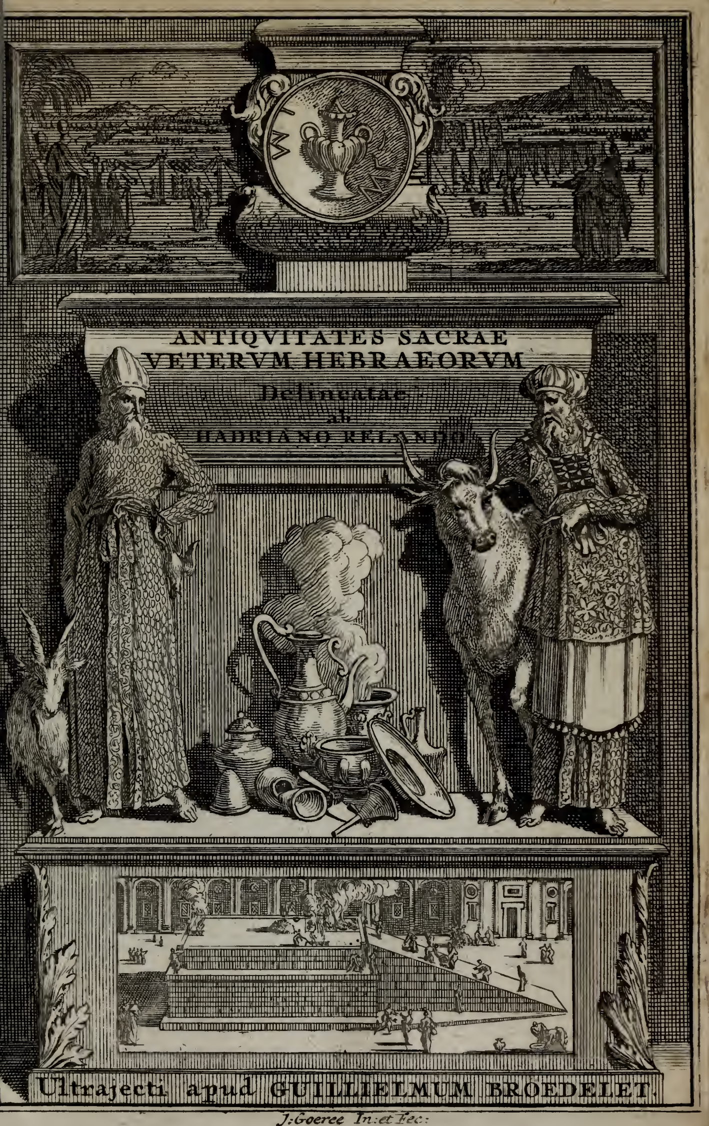
mittere, & muneris noſtri moleſtiam hoc quaſi condimento mitigare. Quod uti honorificum mihi eſſe & publicum favoris veſtri indicium ſentio, ita gratias, quas debeo, me vobis habere profiteor. Scio in id vos omni cogitatione & cura incumbere, ut hæc Academia floreat, & juvenes in omnibus artibus & diſciplinis hic ita erudiantur, ut nulli Academiarum hac parte palmam cedere cogamur. Ad me quod attinet, certos vos eſſe volo, me iſti deſiderio veſtro cum incredibili animi voluptate obtemperaturum.

Tu autem, qui mihi in hoc munere ſucceſſor datus es, celeberrime vir, Jacobe Vallan, collega conjunctiſſime, ſuſcipe munus tibi delatum, quo vix ullum in re publica literaria eſt illuſtrius. Rariſſime in hac Academia contigit hos honores quarta vice in aliquem conferri. Gratulor illud hoc die tibi accidiſſe, & cum ante te tres viri clariſſimi Gisbertus Voetius, Cyprianus Regnerus ab Ooſterga, & Joannes Georgius Graevius, iiſdem honoribus quater amplificati ſint, ut quartus es, qui quartum hujus Academiae rector ſalutaris. Accipe ſceptra haec Academica, inſignia dignitatis tuae, mihi quidem praelata hactenus,

nunc

nunc tibi praeferenda. Accipe ſigilla, faſces, album, & quaecunque porro rectoris magnifici curae tradi atque committi ſolent. Fruatur te ſoſpite & incolumi Academia hoc anno vertente, & pluribus conſecuturis, ut non hoc tantummodo bonae mentis ſacrarium, ſed univerſus orbis literatus; non hi ſoli, qui nunc ſunt, homines, ſed ii etiam, qui futuri ſunt, fructum ex te percipiant.

J:Goeree In:et Fec: